POSTUPCI PRILAGODBE I INDIVIDUALIZACIJE U RADU S UČENICIMA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

VRSTA TEŠKOĆE	PRIMJERI PRILAGODBE POSTUPAKA POUČAVANJA I OKRUŽENJA
disleksija disgrafija, agrafija, disleksija, aleksija	- smanjiti zahtjeve prepisivanja s ploče (pogotovo pri provjeravanju usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda) — prilagoditi pisani materijal (tekst razlomljen na više manjih jedinica, vizualni materijal kao potkrepa ili objašnjenje teksta, široke margine, poravnanje teksta po lijevom rubu, dvostruki razmak, veći font, tekst podcrtan, u boji i sl.) — unaprijed osigurati preslike radnog materijala — osigurati dulje vrijeme obavljanja aktivnosti — upotrebljavati softverska rješenja (npr. snimanje izlaganja na diktafon, pretvaranje teksta u govor) - koristiti različite vrste podražaja – vidne, slušne, dodirne kod obrade novih sadržaja, - dati prednost češćim usmenim oblicima u poučavanju i provjeravanju znanja, - sistematski provjeravati da li je učenik razumio sadržaj, pojmove i definicije ta dati dodatna objašnjenja, - izbjegavati učenikovo čitanje na glas ili pisanje na ploči pred razredom (osim ako učenik na izrazi tu želju), - koristiti prerađene, sažete, jednostavnije tekstove (i kod čitanja lektire), - u udžbeniku jasno označiti mjesta koja su bitna – rečenica, pravilo, primjer, slika, postupak, - koristiti mnogo konkretnih primjera, slika, pokusa, povezanih s poznatim sadržajima, - zadavati manji broj zadataka, a zadatke po težini rasporediti tako da je prvo lakši zadatak, pa teži, a na kraju opet lakši), - podijeliti zadaću na više faza, - pismeno rješavanje zadataka ne ograničiti vremenski, a greške tipa disleksije ne ocjenjivati, - greške u pisanju ne ispravljati nego ih samo naznačiti (podvući riječ u kojoj je greška) kako bi učenik sam naučio i ispravio greške uz pomoć udžbenika ili rječnika, - kod učenja koristiti slikovne podsjetnike odnosno pomoći učeniku da nauči tehniku vizualizacije i bržeg zapamćivanja te da uči uz pomoć kognitivnih mapa) koje samostalno izrađuje po područjima koje uči) - ohrabrivati učenika za spontano izražavanje i poticati ga na samostalnost u radu. - koristiti audiovizualna sredstva za ilustraciju izlaganja i teksta za učenje - upoznati učenika s planom izvođenja nastavne cjeline zbog mogućnosti predviđanja cjeline zadatka - opažati ponašanje učenika kroz cijelo vrijeme izvođenja zadatka - koristiti različite oblike grupnog rada kao podrška vršnjaka i učenje u timu - davati zadatke kao i ostalim učenicima uz detaljni feedback o dobrim i lošim stranama uratka - koristiti različita sredstva u nastavi za svladavanje određenog gradiva kod učenika s teškoćama u učenju - često koristiti nagrade za dobar uradak i ponašanje - koristiti načine ispitivanja prikladne učeničkim sposobnostima (usmeno ispitivanje, ispitivanje u više navrata, kraći testovi…) - kod ocjenjivanja više vrednovati elemente zalaganja na satu i motivaciju za rad, a ocjena znanja treba biti motivirajuća. -naglasiti ono što će se u lekciji učiti i završiti lekciju sažetim prikazom onog što se naučilo (tako se informacije bolje "sele" iz kratkotrajnog u dugotrajno pamćenje), -staviti učenika da sjedi bliže ploči i učitelju, -provjeriti je li zapamtilo ili točno zapisalo domaću zadaću, -zapisati važne poruke i događaje u djetetovu bilježnicu,

	- na ploči bojama označiti dijelove koje dijete treba prepisati, produljiti mu vrijeme,

Diskalkulija	pisati čitljivim, pravilnim rukopisom na ploči, upotrebljavajući boje, -povećati font slova kod tekstova za čitanje s razumijevanjem i ispitnih materijala, naglašavati važnost urednosti rukopisa, ali ga ne kažnjavati kad ne može bolje, paziti na kvalitetu nastavnih i ispitnih listića i materijala (sadržaj, jezik, veličina slova, čitljivost), -isticati dobro napravljene stvari, a greške ispravljati kvalitetno (ne pišući preko djetetovog rukopisa, dijete i roditelj moraju vidjeti i razumjeti pogrešku), -negativne primjedbe uvijek na kraju ublažiti pozitivnom, motivirajućom primjedbom ističući što je dijete dobro napravilo, -zajedno s djetetom i roditeljem odabrati bilježnicu i sredstvo za pisanje koje djetetu najviše odgovara, -jasno obrazložiti ciljeve ispitivanja i svoja očekivanja. Bitno je razlikovati diskalkulaliju od teškoća u matematici koja je posljedica disleksije. **Diskalkulija** je djelomičan poremećaj u procesu usvajanja matematike, koji se može pojavljivati u svim ili samo određenim matematičkim područjima. Dijete pri tome napreduje u usvajanju matematike, ali mnogo sporije od svojih vršnjaka i neadekvatno svojoj mentalnoj dobi. Ciljevi u radu s djecom koja imaju diskalkuliju jesu razumijevanje i praktično snalaženje u temeljnim matematskim konceptima: ▪ Što sve broj jest? ▪ Kako se sve njime možemo služiti? ▪ Kako proširiti konkretno značenje broja na sva njegova svojstva? ▪ Kako prijeći u desetice koje ne vidimo i ne brojimo više kuglicama, štapićima ili prstima, a ipak razumijemo i znamo njima računati? Kako računanje razviti dalje od prebrojavanja? ▪ Kako razviti sposobnost vizualizacije kao temeljnog principa savladavanja osnovnih aritmetičkih operacija od prelaženja desetice u zbrajanju i oduzimanju do memoriranja tablice množenja? ▪ Kako zapamtiti slijed računskih operacija, savladati prostorne relacija ispred iza, prije poslije? ▪ Kako vremenski sekvencionirati računski postupak, što čemu prethodi, što slijedi iza čega? ▪ Što znače mnoge od riječi koje se koriste u matematskom jeziku?
poremećaj iz spektra autizma	- upotrebljavati vizualni raspored (npr. prikaz dnevne rutine) — uvažavati i rabiti metodu potpomognute komunikacije (npr. učenik komunicira razmjenom slika) — uvoditi vizualnu podršku koja prati sadržaj — organizirati potporu vršnjaka — aktivnosti/zadatke razdijeliti u manje dijelove — koristiti se materijalima za učenje koji prate interese učenika — omogućiti zamjenske aktivnosti — strukturirati prostor u kojem se odvija učenje — osigurati pomoćnika

motoričke teškoće	— koristiti se asistivnom tehnologijom (npr. računalom, specijaliziranom tipkovnicom ili olovkom koja je prilagođena veličinom i/ili oblikom) — osigurati produljeno vrijeme za dovršavanje zadataka — uvećati radne materijale

	— unaprijed osigurati preslike radnog materijala — osigurati provjeru usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda usmenim putem — osigurati pomoćnika

intelektualne teškoće	-prilagoditi materijale (nepoznate riječi objasniti slikovno, poznatim sinonimom, demonstracijom ili primjenom (funkcijom)) — prilagoditi sadržaje (smanjiti opseg/broj informacija/pojmova koji se obrađuju/spominju na nastavnom satu) — zadatak rastaviti na manje korake — tijekom postupka rješavanja usmjeravati grafičkim organizatorom, verbalnom i/ili fizičkom podrškom — koristiti se pojačanjima percepcije (npr. vizualnom podrškom - slikama) — koristiti se didaktičkim materijalom (npr. u učenju i poučavanju Matematike rabiti Cuisenaire štapiće, kalkulator i sl.) **Zahtjevi u odnosu na nastavne sadržaje:** - planiranje i programiranje temeljiti na inicijalnoj procjeni znanja i sposobnosti/vještina učenika -individualiziranim programiranjem predvidjeti usvajanje manjeg broja činjenica i generalizacija, naročito apstrakcija, - sadržaje učenja približiti učeniku na jednostavan način, bez suvišnih detalja, te ih što više povezivati s potrebama svakodnevnog života učenika i mogućnostima njihove primjene kroz konkretne primjere vidljive i opipljive u trenutku i sada, - sadržaje teorijskog tipa prirediti isticanjem/sažimanjem bitnog uz semantičko pojednostavljivanje; zadatke za samostalan rad dati u skladu s tekstom ponuđenim za učenje, - složene pojmove, zadatke, procese, radnje, logički razložiti i svladavati po sastavnicama (razlaganje u koracima), a zatim udružiti u sadržajnu cjelinu, - učenika uvoditi samo u jednostavne praktične zadatke, postupno, uz jasna obrazlaganja; samostalan rad temeljiti na dobro izvježbanim i shvaćenim primjerima, - za potrebe samostalnog učenja u tekstu označiti ono što je bitno, tekst sažeti i/ili pojednostaviti u smislu uporabe poznatih riječi i kraćih rečenica, dati smjernice za rad (plan), izrađivati kognitivne mape **Zahtjevi u odnosu na nastavne metode i postupke:** - maksimalno koristiti metodu demonstracije, crtanja i praktičnog rada pri pojašnjavanju apstraktnih i složenih pojmova, odrednica sadržaja, tijeka izlaganja/fabule, događanja/radnje ili procesa usmjeravanjem na ono što je bitno/faze rada, - izlaganje učitelja/nastavnika uskladiti s pojmovnim fondom učenika, koncentracijom i pažnjom: primijeniti razgovijetne i kraće rečenice usmjerene na bitno, uz slikovno predočavanje sadržaja (crtež, slika, shema), potrebno ponavljanje te češću provjeru razumijevanja, - što češće koristiti razgovor pri čemu je značajna uporaba pomoćnih pitanja kojima se učeniku pomaže da pronađe pravi odgovor, - u svim nastavnim predmetima primjeriti količinu i složenost sadržaja čitalačkim sposobnostima učenika, a ukoliko postoje teškoće pri čitanju potrebno je primjereno uključivanje (čitanje na početku teksta, na početku odlomka) te korištenje orijentira, - zahtjeve za učeničkim bilježenjem tijekom predavanja ili čitanja potrebno je izbjegavati, a učeniku prirediti posebne listiće, - pri prepisivanju dužeg teksta učeniku omogućiti prepisivanje u dijelovima ili mu istači samo rečenice bitne za prepisivanje, -vježbanje i ponavljanje na individualiziranim nastavnim listićima (npr. razne vrste lota, didaktičkih igara)

	- omogućiti korištenje kalkulatora pri računanju -koristiti računalo u cilju interesantnog učenja ili vježbanja i ponavljanja sadržaja, a posebno u slučajevima kad su prisutne perceptivno-motoričke smetnje koje otežavaju pisanje **Zahtjevi u odnosu na provjeravanje i ocjenjivanje** - u skladu s postojećim teškoćama (posebno pažnje, koncentracije) potrebno je dozirati vrijeme ispitivanja (češće, kraće provjere manjih cjelina) te omogućiti učeniku onaj način provjere znanja koji mu je lakši (usmeno, pismeno), - ocjenjivanje treba biti opisno i brojčano (1-5), zasnivati se na zahtjevima prilagođenog programa određenog nastavnog predmeta i uspješnosti konkretnog učenika u odnosu na obim i kvalitetu usvojenosti sadržaja, u usporedbi s inicijalnim predznanjem a ne na učenikovoj uspješnosti u odnosu na ostale učenike (razred).
slabovidnost i sljepoća	-prilagodba pisanog materijala za slijepe učenike (prilagođeni udžbenici transkribirani Brailleevim pismom — prilagodba materijala za slabovidne učenike (prilagođeni udžbenici, radne bilježnice i dr., prilagođene bilježnice: jače otisnute crte i veći prored, bijela ili žućkasta podloga koja ne bliješti) — uvođenje pomagala kod slijepih učenika (tablica i šilo, Brailleev pisaći stroj, Brailleev redak, prijenosno računalo, geometrijski pribor, gumena podloga i folija, zvučni kalkulator, zvučne lopte i zvučne knjige) — uvođenje pomagala kod slabovidnih učenika (stalci za knjige, prilagođene klupe - s nagibom, povećala (džepna, stolna, elektronička), dodatna rasvjeta, diktafon, deblji flomasteri, B3 olovke)
gluhoća i nagluhost	- osiguravanje stručnog komunikacijskog posrednika — uporaba tehnologije (induktivna petlja, FM sustav) — titlovanje nastavnih videomaterijala — prethodna priprema pisanog materijala — vizualizacija sadržaja tijekom učenja i poučavanja — ponavljanje, pojednostavnjivanje, preoblikovanje usmenih uputa i pisanih tekstova — olakšavanje očitavanja govora s lica i usana pravilnim pozicioniranjem prema učeniku — osiguravanje produljenog vremena za dovršavanje zadataka ***Metode*** - Metoda govorenja i slušanja: govor - izražajan, jasan, poznate riječi, uvođenje novih riječi, pauze za vrijeme govora, formulacija pitanja - Metoda demonstracije - Metoda praktičnog rada - Metoda dramatizacije - Metoda crtanja: slobodno ili tematski ***Princip zornosti*** - audio-vizualna i vizualna sredstava: slike, fotografije, predmeti, modeli, grafičke slika riječi i rečenica, dijafilmovi, video zapisa, računalni edukacijski programi ***Domaće zadaće*** - Isključivo iz sadržaja koji se obrađivao na satu - Gradivo mora biti objašnjeno, nekoliko puta ponovljeno i provjereno s aspekta

	učenikovog razumijevanja

	- Provjeriti razumijevanje zadatka za domaću zadaću ***Način provjere znanja*** - Usmeno, češće kroz manje cjeline - Pismeno, češće kroz manje cjeline s jasnim i kraćim pitanjima - Razgovor - Kvizovi, najviše 8 do 10 pitanja koja su prethodno obrađena - Poticajno ocjenjivati samostalno i kreativno mišljenje - Ocjenjivati prema individualnim sposobnostima i osobnom napredovanju
problemi u ponašanju	— zajednički dogovoriti razredna pravila i postaviti jasne granice te upozoriti učenika na prekršena pravila — navoditi učenika prema primjerenim oblicima ponašanja i pohvaljivati ga — jasno izreći svoja očekivanja koja s vremenom valja podizati — omogućiti alternativne aktivnosti i provjere usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda (npr. plakati, prezentacije…) — ne doživljavati osobno nepoželjna ponašanja učenika — koliko god se ponašanja učenika razlikovala od drugih, ne kritizirati ga i uspoređivati — razumjeti učenika i njegovo ponašanje i pomoći mu da i on sam bolje razumije sebe i svoje ponašanje — voditi redovitu suradničku procjenu i samoprocjenu ponašanja učenika — jačati zaštitne čimbenike, a smanjivati rizične čimbenike - individualne, obiteljske, u školskom okruženju i zajednici - učenje prilagođava djetetovim mogućnostima, - ispituje tako da se očekuje i postiže uspjeh, omogućava uspjeh, - postavljaju jasne granice i očekivanja, - razumije djetetove potrebe i ponašanja, - razumije njihov jezik komunikacije (traže pažnju, žele biti prepoznati kao vrijedni i cijenjeni...) - osigurava pozitivnu afirmaciju, - omogućava razvoj pozitivne slike o sebi, pozitivan razvoj, - uči socijalne i emocionalne vještine, razvija empatija, - osjeća prihvaćenim, podržanim, nagrađenim, - osiguravaju prilike za odgovorno ophođenja s vršnjacima i odraslima, - stvaraju prilike za stvaranje uspješnih odnosa, - osiguravaju prilike za vježbanje socijalnih vještina, - postavljaju uvjeti u kojima se djeca osjećaju pripadni i privrženi svojoj školi.

PRILAGODBE U NASTAVNOM RADU S DJECOM KOJA IMAJU ADHD

Preporuke za individualizirani pristup

- Unaprijed dogovoriti sva pravila ponašanja, rada i međusobnih odnosa te ih dosljedno provoditi – potrebno je stvoriti strukturirano i predvidljivo okruženje u kojem je učeniku sve jasno, zna što može očekivati, poznate su mu posljedice ponašanja, poznati su mu vremenski okviri…
- Tolerirati nemir u klupi, zadovoljiti potrebu za kretanjem, omogućiti uključivanje u sve aktivnosti ovisno o posebnostima i potrebama samog učenika (npr. priprema slike, priprema materijal za sljedeći sat, dijeli materijale na satu, uređuje pano, sudjeluje u pokusima, rukovanju alatima, odlazak po kredu, donijeti trokute, obrisati ploču, razdjeli listiće po razredu, otiđe u WC..)

- Potkrepljujte pozitivno ponašanje kad god je to moguće i stalno hvalite ponašanja koja su pozitivna (poslušao je uputu, prepisao je, umirio se, pomogao vam je nešto…). Pohvale moraju biti mnogobrojne i česte te sadržane u trenutku i u samom zadatku. Zbog toga ocjena neće imati veliki utjecaj kada dolazi kasnije.
- Nagraditi pažnju; razbiti aktivnosti u manje jedinice; nagraditi izvršavanje na vrijeme; koristiti fizičku blizinu i dodir za preusmjeravanje aktivnosti učenika; smanjiti mogućnost odvlačenja pažnje bukom i događajima u okolini; omogućiti da se učenik aktivno uključi u izlaganje; osigurati razumljivost predavanja (kako se učenik ne bi "isključio" radi nerazumijevanja.
- Izbjegavati kritiziranje, opominjanje. Upozoriti ga radije dodirom ruke po ramenu.
- Ne ocjenjivati urednost rukopisa pogreške pri pisanju samo podvući.
- Ako griješi u postupku, ne ga kritizirati ili opominjati nego mu obavezno pokažite što ne valja i UVIJEK još jednom pokažite što i kako treba činiti ili ako je moguće samo mu pomozite da sam dođe do rješenja. U ovim situacijama obavezno pohvalite trud pa makar on bio vidljiv i u samo kratkotajnjoj pažnji i slušanju.
- Predvidjeti dulji vremenski period za usvajanje nekih tema, rješavanje zadataka, davanje odgovora, usvajanje uputa…
- Podučavati metodama samonadzora; poticati prekidanje rada i provjeru urađenog.
- Kad god je to moguće koristite konkretan materijal, predmete, modele jer ih lakše povezuje s realnom situacijom što olakšava učenje; Povezujte gradivo sa svakodnevnim životom i aktualnim zbivanjima te s iskustvima učenika

Prilagodbe vezane uz loš rukopis

- Često prisutno kod učenika s smetnjama u učenju i ADHD-om
- Ocjenjivati sadržaj, a ne urednost rukopisa
- Prepisivanje predstavlja teškoću pa ga time ne zamarati, nagraditi trud, smanjiti zahtjeve prepisivanja s ploče i vođenja bilježaka
- Svakako mu unaprijed osigurati materijal za učenje jer iz svojih bilješki ne može učiti- pisani materijal sa podcrtanim bitnim dijelovima i idejama vodiljama; predočiti uz tekst bitne činjenice na koje treba obratiti pažnju;
- Greške samo podcrtati

Prilagodbe vezane uz teškoće u usvajanju uputa

- Privući pažnju pri zadavanju uputa riječima: Pazi!, Ovo je važno!, Ovo ovdje podcrtaj!... ili dodirom ruke po ramenu
- Upute moraju biti kratke i jasne te ih zadavati jednu po jednu
- Tiho ponoviti upute tijekom izvršenja zadatka
- Tražiti od učenika da ponovi upute da provjerite je li ih razumio
- Provjeravati je li učenik razumio sadržaj, pojmove i definicije te dati mu dodatna objašnjenja
- Dati mu dovoljno vremena da shvati što se od njega traži

Dobri i loši dani

- Ima “loše” i “dobre” dane
- Ima loše i dobre periode
- U lošim danima ga je teško podučavati i teže ga je usmjeravati
- Osjetljiv je na promjene meteoroloških prilika

Prilagodbe u vašoj prezentaciji sadržaja

Koristiti i izmjenjivati raznolike metode rada, sredstva i pomagala jer mu to pomaže da lakše zapamti i lakše ponovi gradivo:

- Mijenjati jačinu glasa (to mu privlači pozornost)
- Naglašavanje važnosti pojedinih dijelova gradiva Pogledajte! Ovo je jako važno, Podcrtajte, Pazite

ovo!

- Koristite kad je moguće različite vizualna pomagala u podučavanju filmovi, slike, crteži, posteri, grafikoni, tablice, prezentacije, mentalne mape, kartice za pojašnjenje pojmova
- Pisati uvećanim slovima, podcrtavati, bojama isticati bitno, koristiti krede u boji, markere, pogotovo kad mu pripremate materijal za učenje
- Unaprijed mu pripremite nastavne listiće (kako bi izbjegli diktiranje) sa podcrtanim bitnim dijelovima i idejama vodiljama; predočiti uz tekst bitne činjenice na koje treba obratiti pažnju; koristiti boje, markere, slike i sl.

Vremensko prilagođavanje

- Omogućiti više vremena za rješavanje zadataka
- Više vremena za razgovor i uvođenje novih pojmova
- Češće podsjećati na vrijeme koje im je na raspolaganju za rješavanje zadataka
- Više vremena za davanje i razumijevanje uputa

Prostorne prilagodbe

- Omogućiti učeniku da sjedi blizu nastavnika (“bolji nadzor”)
- Učenik sjedi uz učenika koji je “pozitivan model”, a ako to nije moguće neka radije sjedi sam
- Raspored klupa koji nastavniku omogućava kretanje po učionici

Prilagodba u provjeri (iskazivanju) znanja te prilagodbe opsega i težine zadataka

- Preferirajte usmenu provjeru znanja kad god je to moguće umjesto pisane provjere
- Kod pisane provjere smanjiti broj zadataka (ne odnosi se nužno na prilagodbu sadržaja) i davati mu jedan po jedan zadatak koji su odvojeni na svojim listovima.
- U pismenim provjerama dati prednost pitanjima na zaokruživanje (manje pisanja), ako je moguće
- U pismenim ispitima koristiti jasne, čitljive i pregledne forme
- Rasporediti zadatke po težini (lakši-teži-lakši)
- Ako je zadatak složen i ako je moguće, podijeliti ga u više dijelova i nuditi mu da ga tako rješava. Nabrojati, napisati i izreći sve korake potrebne za izvršenje zadataka; reducirati zadatak u nekoliko izvedivih dijelova, u očekivanim vremenskim okvirima; često provjeravati napredak; omogućiti učeniku pomoć drugih učenika, tj. točno mu reći kome se i kako treba obratiti ako "zapne".
- Dozvoliti mu da prezentira samo najbitnije pojmove, definicije, najosnovnije dijelove zadatka
- Znanje provjeravati češće kroz manje cjeline
- U iskazivanju znanja omogućiti mu korištenje alternativnih načina rješavanja zadataka, sa reduciranim potrebama za pisanjem; verbalno izlaganje; izrada mapa i grafikona; korištenje slikovnog materijala. a prilikom rješavanja zadataka ako je moguće neka se koristi podsjetnicima: crteži, grafikoni, tablice, formule, kalkulator…
- Ne ocjenjivati urednost rukopisa niti nošenje pribora već sadržaj u bilježnici, trud, odnos prema predmetu
- Pronalaženje točnih odgovora umjesto izgovaranja
- Lijepljenje pripremljenih odgovora umjesto pisanja
- Podučite ga kako će pristupiti pisanju testa (ispita znanja)
- Ako u zadatku treba nadopunjavati neka prostor za pisanje bude dovoljno velik i neka bude jasno označen, teksta neka ne bude previše
- U zadacima uvijek koristite lakše riječi ako je moguće (umjesto transformirati – promijeniti)
- Ispitivati ga na početku sata kad je najodmorniji
- Ako postoje, omogućite mu da koristi skraćene postupke računanja
- Izbjegavanje čitanja na glas i pisanja na ploči
- Ne davati mu zadatke koji započinju riječima Opiši…Zaključi… i sl.
- Češće ga podsjećati koliko mu je još vremena na raspolaganju do izvršenja zadatka (npr. "imate pet minuta do završetka tog zadatka i prelaska na drugi...")
- Pravovremeno ga obavijestite o očekivanjima u sljedećoj aktivnosti (npr." za sljedeći zadatak

trebate...") te specificirajte sve korake i sredstva koja su potrebna da bi izvršio zadatak, a ako je potrebno osigurajte učeniku pomoćnika za organiziranje i izvršavanje aktivnosti

- Omogućiti alternativne načine provjere znanja (usmeno, tipkani izvještaji, audio i video prezentacije)
- ne postavljati potpitanja kod pisanih zadataka
- provjeriti postoje li pogreške zbog brzopletosti i jezičnih teškoća (npr. u matematici pogrešno prepisani ili pomnoženi brojevi, pogrešan predznak; u jeziku pogrešno pročitani zadatak ili pogrešno prepisana riječ itd.) i upozoriti učenika da provjeri odgovor
- dopustiti uporabu podsjetnika
- omogućiti zamjenske aktivnosti